

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY STATISTIKA
QO‘MITASI KADRLAR MALAKASINI OSHIRISH VA STATISTIK
TADQIQOTLAR INSTITUTI**

Qo‘lyozma huquqida
UDK: 339.727.22:330.101.541(575.1)

UMAROV FAXRIDDIN UMAR O‘G‘LI

**O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTINI INNOVATSION
RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB
QILISHNING STATISTIK TAHLILI**

08.00.06 – Ekonometrika va statistika, 08.00.02-Makroiqtisodiyot

DISSERTATSIYA

Ilmiy rahbar:
prof. Eshnazarov To‘lqin Sheralayevich

TOSHKENT – 2025

MUNDARIJA

KIRISH	3
I-BOB. IQTISODIYOTNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI	10
1.1. Iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirish va xorijiy investitsiyalarning o‘zaro bog‘liqligining nazariy yondashuvlari..	10
1.2. Iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarni jalb etishning makroiqtisodiy va statistik baholashning uslubiy jihatlari.....	19
1.3. Iqtisodiyotda qulay investitsiya muhitini yaratish orqali iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishda xorij tajribasi.....	31
I-bob bo‘yicha xulosalar	43
II-BOB. O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI	44
2.1. O‘zbekistonda iqtisodiyot tarmoqlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning makroiqtisodiy tahlili	44
2.2. Iqtisodiyot tarmoqlarini innovatsion rivojlantirishga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishni statistik baholash.....	54
2.3. Milliy iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning ekonometrik modellashtirish.....	80
2-bob bo‘yicha xulosalar	84
III-BOB. O‘ZBEKISTONDA IQTISODIYOTINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	87
3.1. Xorijiy investitsiyalardan innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirishda makroiqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	87
3.2. Xorijiy investitsiyalar asosida innovatsion iqtisodiyotni statistik baholashni takomillashtirish.....	94
3.3 Xorijiy investitsiyalardan innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirishda ko‘p omilli prognozlashni takomillashtirish	104
3-bob bo‘yicha xulosalar	113
XULOSA	115
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI	122
ILOVALAR	129

KIRISH

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zarurati. Jahonda globallashtirish jarayonlarining tezlashib borishi hozirgi davrda mamlakatlar iqtisodiyotida xorijiy investitsiyalarni jalb etish imkoniyatini oshirishni taqozo etmoqda. Jahon tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanishida hal qiluvchi omillardan biri hisoblanadi. Xususan, iqtisodiy o'sish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishda xorijiy kapital oqimlari muhim ahamiyat kasb etadi. Xalqaro valyuta jamg'armasi (IMF) va BMTning savdo va taraqqiyot bo'yicha konferensiyasi (UNCTAD) ma'lumotlariga ko'ra, "2024-yilda jahon bo'ylab to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (TTXI) hajmi 1,7 trillion AQSh dollariga teng bo'ldi, bu esa global iqtisodiy o'sishning muhim tarkibiy qismi bo'lib qolmoqda"¹. Ushbu holat mamlakatlarda xorijiy investitsiyalarni jalb etish hududlar iqtisodiy salohiyatidan keng foydalanish zarurligini namoyon etadi.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, xorijiy investitsiyalar oqimining 70-80 %dan ortig'i innovatsion tarmoqlarga – yuqori texnologiyali ishlab chiqarish, axborot texnologiyalari, biotexnologiya, sun'iy intellekt va raqamli iqtisodiyot sohalariga yo'naltirilgan mamlakatlar ancha tez rivojlanmoqda. Ko'plab olib borilgan tadqiqotlarda xorijiy investitsiyalarni jalb etishning turli vositalaridan foydalanish masalalari keng yoritib berilgan. Ammo innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarni maqsadli yo'naltirish masalalari ilmiy tadqiqotlarda atroflicha o'rganilmagan.

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotida xorijiy investitsiya muhiti va biznes yuritish sharoitlarini yaxshilash, xorijiy sarmoyalarni ilg'or texnologiyalarni joriy qilishga yo'naltirish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan 2023-yil 11-sentyabrda qabul qilingan "“O'zbekiston – 2030” strategiyasi to'g'risidagi” PF–158-sonli farmonida “Mamlakatimizning har bir hududning imkoniyatlaridan kelib chiqib, uning

¹ <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2024>

investorlar uchun jozibadorligini yanada oshirish belgilangan”². Jahon banki, O‘zbekiston Markaziy banki, Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlariga ko‘ra, 2024-yilda O‘zbekistonga jalb etilgan sof xorijiy investitsiyalar hajmi 13,15 milliard AQSh dollarini tashkil etib, bu 2023-yilga nisbatan 14,3 %ga ko‘proqdir. Shu nuqtayi nazardan, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish jarayonining statistik tahlili, ularning iqtisodiyotni innovatsion rivojlanishiga ta’sirini o‘rganish hamda investitsiya oqimlarini samarali boshqarish strategiyalarini ishlab chiqish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Mazkur dissertatsiya O‘zbekiston iqtisodiyotini innovatsion rivojlantirishga qaratilgan xorijiy investitsiyalar oqimini tahlil qilish, ularning statistik modelini yaratish va ularni optimal boshqarish bo‘yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishga yo‘naltirilganligi bilan ahamiyatlidir.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 24-fevraldagi “Statistika ishlarini tashkil etish va yuritish tizimini yangi bosqichga olib chiqish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risidagi” PF–27-sonli farmoni, 2023-yil 11-sentyabrdagi “O‘zbekiston - 2030” strategiyasi to‘g‘risidagi PF–158-sonli farmonlari, 2025-yil 24-fevraldagi “O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari” to‘g‘risidagi PQ–75-sonli qarori va boshqa me‘yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda mazkur dissertatsiya ishi muayyan darajada xizmat qiladi.

Tadqiqotning respublika fan va texnologiyalarni rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlariga mosligi. Mazkur tadqiqot respublika fan va texnologiyalar rivojlanishining I. “Demokratik va huquqiy jamiyatni ma’naviy-axloqiy va madaniy rivojlantirish, innovatsion iqtisodiyotni yanada chuqurlashtirish, fuqoralik jamiyatini shakllantirish, milliy iqtisodiyotni modernizatsiyalash va erkinlashtirishning ilmiy asoslarini ishlab chiqish” ustuvor yo‘nalishlariga muvofiq holda bajarilgan.

² <https://lex.uz/ru/docs/-6600413> // O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi “O‘zbekiston — 2030” strategiyasi to‘g‘risida PF–158-sonli farmoni.